

Kuidas on maavarade kaevandamine muutnud maastikku ja loodust

Keskkonnaameti maapõuebüroo juhataja Martin Nurme.

Lugu ilmus [Postimehes](#) 18.05.2022

Iga uue karjääri rajamisega, olgu selleks üle 100 hektari suurune põlevkivikaevandus või paari hektari suurune liivakarjäär, kaasneb keskkonna muutus. Kohalikud elanikud, aga ka loomad-linnud on harjunud metsatukaga, kuhu uut karjääri kavandatakse. Kui loomad-linnud otsivad metsatukas võõraste toimetamise ajal endale uut paremat elukohta, siis inimene ei ole nii leplik. Ta püüab igal võimalusel selle tegevuse vastu võidelda, ning see on loomulik ja ka oluline.

Kohaliku inimese mure võib piirduda kaevuvee puhtuse ja kaevandusmüraga, kuid tihti on tal mureks ka kodupaiga looduskeskkond. Kas karjääri tulek tähendab tõesti, et loodus sellest kohast kaob?

Karjäär toob maastikku muutuse

Tavaliselt eelneb kaevandamisele metsa raadamine ja huumuskihi eemaldamine. Kaevandamise käigus tekib auk, mis võib täituda veega või jääda lihtsalt ümbritsevast alast meetrite võrra madalamaks.

Iga karjääriga muutub maastik, kuid see ei ole tingimata halb. Erinevad pinnavormid ja veekogud ilmestavad piirkonda, eriti kui selle kaevandamisjärgne korrastamine on hoolikalt läbi mõeldud. Kuigi on ka halbu erandeid, ei pruugi ammendunud karjäärid üldjuhul isegi reeta oma kunagist minevikku.

Tartlased teavad Anne kanalit. Ka see oli kunagi karjäär, kust saadi liiva, ja seejärel leiti talle linlaste seas populaarne väljund. Raplamaal Seli külas on korrastatud karjäär veekoguks ja loodud võimalused tervisespordiks. Sinna sattuv võõras ei pruugigi aru saada, mis seal enne oli.

Maardu fosforiidikarjääri võib pidada halvaks näiteks, aga seda mitte tingimata. Nõukogude Liidu varisemise järel lõpetati peaaegu päevapealt fosforiidi kaevandamine, ala ei korrastatud ning loodus pidi ise hakkama saama.

Kuigi kohalikele elanikele on Maardu korrastamata karjäär tihti pinnuks silmas, on mõni võõras, kes sinna sattunud, imestanud, kui mitmekesine on sealne maastik oma kanalite, veekogude ja kõrgete pinnavormidega. Puud ja rohttaimed on ise alale tee leidnud, linnud-loomad on tagasi. Kui anda veel aega, läheb üldilme paremaks. Võib muidugi tõdeda, et kui inimene oleks aidanud karjääri korrastamisele kaasa, oleks üldpilt praegu märksa kenam.

Karjääridesse tulevad uued liigid

Kaevandamise ajalgi on karjääris elusloodust. Näiteks võime seal näha metskitsi liikumas ning mitmeid linnuliike toitumas ja pesitsemas.

Paljudele kaevandamislubadele on keskkonnaamet määranud kõrvaltingimused. See on vajalik, et tagada kaevandamise ja mingi liigi kooseksisteerimine. Näiteks on lubadele määratud piirangud metsise mänguajal või siis tuleb mõne linnuliigi käekäiku seirata. Kui seire käigus ilmneb, et kaevandamine ei sobi liigi eluga hästi kokku, tuleb vähendada kaevandamistegevust või otsida toimivaid leevendusmeetmeid.

Võib öelda, et mitmed liigid on rajatud karjääride eest isegi tänulikud. Nendeks on kõre, kivisisalik ja kaldapääsuke. Neid liike ei olnud praegustel elualadel veel siis, kui karjääri asemel kasvas näiteks männik. Karjääri rajamisega loodi neile nii avarad liivaväljad kui ka kaldad, kuhu pesi teha.

Näiteks Tallinna-Saku liivamaardlas on mitu karjääri, mis on saanud kõre ja kivisisaliku elupaikadeks. Veel praegugi toimub neis kaevandamine ning kui tööd hästi korraldada, siis üks ei sega teist. Mitmed maardla karjääridest saavad aga just ammendumise järel kaitsealuste liikide püsielupaikadeks.

Inimese nõudlus maavarade järele kasvab ja seetõttu tuleb paratamatult avada uusi karjääre. Kuigi iga karjääri rajamisega hävib paratamatult loodus, olgu selleks rohukamar või puu, tuleb tegevus hoolikalt läbi mõelda. Vaid nii suudame kiiremini looduse karjääri tagasi tuua ning pälvida ka elanike ja puhkajate rahulolu.